

Витоша“. Личността и поезията на Яворов занимават вниманието на Емилиан Станев особено силно в периода, когато работи върху романа „Иван Кондарев“. Сведения за това намираме в дневниковите записки на Надежда Станева, водени през целия ѝ съвместен живот с писателя. Ето какво е записано на 3. II. 1958 г.:

Снощи отидохме за малко у Мери и Людмил. [Мария Грубешлиева и Людмил Стоянов – бел. моя, Р. П.] Там заварихме Ганка Найденова и Васил Стоилов... Говореше се за т. нар. „дискусия“ в „Литературен фронт“ за Яворов, т.е. за статиите на Пенчо Данчев и Христо Радевски. Ганка е засегната, че са я пренебрегнали в тази дискусия, като изобщо не се позовават нито с дума на нейните изследвания и книгата ѝ за Яворов, пренебрегвали литературния историк на поета и говорели, според нея, наизуст.

По този повод Емилиан направи интересни разсъждения. За него Яворов не е откъснато и немотивирано явление в нашата литературна действителност, а е изразител именно на характерни за епохата тежнения и лутания на българската интелигенция. Точно с тези неща се занимава и самият Емилиан в романа си и неговият Иван Кондарев събира ония черти, които намираме и в поезията на Яворов от втория период. И точно този „втори период“ е най-ценният в поезията на Яворов, там е истинският Яворов, а не в първия период от „На нивата“ и „Калиопа“. Душевността на нашия интелигент, изразена в тези стихотворения, като се започне от „Нощ“ и т. н., е също толкова ценно достояние на нашата българска литература, както и душевността на селянина от „На нивата“ и не по-малко близка до народа от последната. Яворовият символизъм твърде много се различава от западния и от руския символизъм. Той носи характера на нашата действителност, на нашата атмосфера. Самобитен е, а не подражателен, защото корените му лежат дълбоко в нашия живот. В този смисъл Яворовата поезия и през втория период е народна, наша и не бива да се отрича, както прави Радевски, който я мери с малкото си аршинче. В неговия калъп тя не може да се вмести. Нашият интелигент, който заминаваше на фронта през Първата световна война, носейки в раницата си Ницше, Пенчо Славейков наред с Карл Маркс, е именно това, което е Яворов. Войната помогна на този интелигент да се отърси от еснафските си и селски мерки за нещата и явленията. С тези закъснели мерки някои писатели и критици сега се опитват да си служат и там е тяхната грешка. Стига с този изживян селянин! Българският народ не се състои вече само от селяни. Селско-еснафската литература заема мястото си, но крайно време е да дадем път на друга проблематика, да възприемем други мерки.

Това беше смисълът на Емилиановото изказване.⁵

⁵ Инв. № А/891, с. 19–21. В този запис личи и влиянието на книгите „Ляво поколение“ и „Дневник от фронта“ на литературния критик Иван Мешков. Първата книга Ем. Станев притежава в личната си библиотека (Инв. № 48/1989) и от подчертавания в нея, а и от отделни негови изказвания, знаем, че ползва при писането на романа „Иван Кондарев“. От втората книга са запазени 3 листа записки, в т.ч. и книгите, които Мешков носи на фронта на Първата световна война.